

Den ankomna

Fritänkaren

Nr. 219 Advent 2013

Tjugoandra årgångens första nummer

Innehåll i detta nummer:

Mario Puzos sista roman	2
John Irvings bok om Owen Meany	2
Herman Lindqvists bok om Finlands svenska historia	3
Ahasverus minnen, del 129: <i>Händels svåraste kris</i>	3
Gamla böcker lästa på nytt (<i>Bhagavad-Ghita, Jobs bok, Lao-Tse, – och Aldous Huxley</i>)	6
Simone Weils innerlighet	9
Uppdatering av Shakespeareproblemet	10
Tre filmer	14
Milstenar, december 2013	15
Påskbesvär, del 6: <i>Avskedsreflektioner</i>	16
Tillbaka till Spiti, del 3: <i>Första dagen i Spiti</i>	17
Resan till Dzhongkhul, del 12: <i>Förvirring i Padum</i>	18
Förseningsresa med komplikationer, del 1: <i>Förseningen</i>	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 10 år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 3.12.2013

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - **Letnany 241**

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Några lästa böcker:

Mario Puzos sista roman

Han arbetade på den hela livet, det är hans enda historiska roman från förfluten tid och utan tvekan hans mest intressanta. Han skrev inte mer än ett tiotal böcker, då han arbetade på var och en av dessa i det oändliga. Därför blev den sista aldrig färdig, fastän han började på den långt före "Gudfadern". Han måste skriva för att försörja sig, det lyckades inte förrän genom den tredje romanen ("Gudfadern"), och när han i de följande romanerna då och då körde fast (vilket hände hela tiden) återvände han till "Familjen" för inspiration och tillfogade nya pusselbitar till det stora pusslet, som sedan hans efterlevande (Carol Gino) först fick lägga färdigt.

"Familjen" är historien om påven Alexander VI (Borgia eller Borja) och hans familj om fyra barn, där den tredje sonen mördade den andra, vilket den första fick skulden för. Likväl överlevde den tredje sina båda äldre bröder, som ändå gjorde mycket mer bemärkta karriärer (som *gonfaloniere* eller överbefälhavare för påvens då synnerliga militärmakt) medan dock system Lucrezia, nummer två av barnen, blev den mest ryktbara.

Alexander VI var renässanspåven framom alla andra, katalonier, uppkomling och fullständigt skrupelfri, maktfullkomlig som ingen annan påve, med ambitionen att omvandla påvedömet till en ärftlig dynasti för sin egen familjs vidkommande, medan hans mest betydande världshistoriska insats var att dela upp världen mellan Spanien och Portugal med att dra gränsen mellan dem i den 100-e longituden, så att allt okartlagt land väster därom gavs till Spanien och öster därom till Portugal – vilket i praktiken innebar, att Portugal fick allt land omkring den Indiska oceanen plus Brasilien, medan Spanien fick ta hand om resten av Amerika och Stilla oceanen.

Den mest fascinerande personligheten i denna familjekrönikas verklighetssaga är emellertid den äldste sonen Cesare Borgia, som fadern ville att skulle efterträda honom som påve, och hans smärtsamma förhållande till sin syster Lucrezia. Både Alexander och Cesare trodde att han var oäkta son till kardinalen della Rovere, senare den formidabla påven Julius II (som kommanderade Michelangelo att måla det Sixtinska kapellet tak), rival om Alexanders älskarinna Vanozza, varför Cesare inte upplevde någon betydande blodskam när han lägrade sin syster, vilket skedde med påvens deras faders samtycke. Först långt senare framkom det både till Alexanders och Cesares häpnad att han faktiskt var Alexanders son, lika äkta som hans syster och bröder.

Cesare Borgia förkastade kyrkan, gjorde uppror mot religionen och blev i stället militär politiker med ambitionen att förena det hopplost splittrade Italien. Han höll på att lyckas, när Alexander plötsligt dog 72 år gammal och allting ställdes på huvudet genom den nye påven Julius II, Alexanders livs ärkefiende, då Alexander berövat honom hans älskarinna och fått fyra barn med henne. Cesare Borgia blev förebilden för Macchiavellis "Fursten", som i mångt och mycket idealiserar Cesare, något som Macchiavelli senare tog tillbaka, då Cesare liksom alla andra misslyckades med att leva upp till ett politiskt ideal.

Mario Puzo var själv motsatsen till allt vad han skrev om: en stillsam, obemärkt, enkel och godmodig man, rolig och sanningskär, rättfram och en mycket god vän. Alla hans romaner bär stämpeln av hans mycket enkla men kristallklara stil, där familjesamhörigheten alltid är den röda tråden. Hans bästa bok utom "Familjen" är i mitt tycke "Sicilianaren", hans andra historiska roman men i nutid, en annan fullständigt sann historia om den ryktbare sicilianske "banditen" Salvatore Giuliano, som ville göra Sicilien självständigt från Italien, och hans öde. Alla hans böcker uppvisar en förkrossande vederhäftig sakkunskap med överväldigande övertygande psykologi.

"Familjen", liksom "Gudfadern" och "Sicilianaren", har filmats men för TV i tio delar av ingen mindre än irländaren Neil Jordan och med Jeremy Irons i den påvliga huvudrollen. Denna filmversion utvecklar ämnet ytterligare och är kanske Neil Jordans bästa produktion.

John Irvings bok om Owen Meany

Detta är en stor och intagande roman om vår egen tid från 1953 till 1987 med Vietnamkriget och amerikansk politik från Kennedy till Reagan i focus. Det är en sällsam ödessaga som berättas, som är alltför övertygande i all sin rörande detaljrikedom för att kunna vara något annat än sann hela vägen igenom, om en sällsynt funtad pojke med extraordinär

begåvning, fastän han nästan är en *freak*: bara 1,52 lång och med en röst som hela livet igenom förblir gäll som ett barns. Men han är en personlighet som gör intryck på alla som kommer i kontakt med honom, han genomskådar mänskorna och politiken bättre än någon annan, och han är profetisk och vet från början exakt vilket datum han skall dö.

Det är genom hans mycket levande personlighet och genom författarens genomträngande belysning av den amerikanska bluffpolitiken från Vietnam till Nicaragua som romanen är så synnerligen läsvärd trots sin dryga längd och omständliga komposition. Formmässigt och som mänsklig och politisk dokumentation är den ett mästerverk, och det är fullkomligt överväldigande otroligt hur bitarna faller på plats i slutet. Ingen läsare kan förbli oberörd efter avslutad läsning av denna bok, "*En bön för Owen Meany*".

Herman Lindqvists bok om Finlands svenska historia

Författaren har själv sagt, att av alla hans 57 böcker är denna den svåraste han har skrivit, då ämnet är så känsligt idag och framför allt så infamt förträngt. Han berättar i princip Sveriges och Finlands gemensamma historia från hedenhös till 1809, mer än tusen år med början från då båda var ingenting, och försöker på vägen få med alla väsentliga detaljer med tonvikt på samhällslivets utveckling och förändringar. Han håller en nykter distans hela vägen, vilket är nödvändigt om allt viktigt skall rymmas med, och går därmed ingenstans på djupet med någonting. Herman Lindqvist är först och främst en journalist ända ut i fingerspetsarna, varför huvudsaken för honom är att hålla sig till sanningen, vilket utesluter alla spekulationer och försök till fördjupningar. Således går han inte det minsta in på sådana stora problemkomplex som gåtfulla personligheter som drottning Christina, den heliga Birgitta, Kristian Tyrann och Karl XII utgör, utan de får bara svepa förbi som alla de andra. I gengäld så får man genom denna bok en synnerligen värdefull översikt över den outplånliga svensk-finska samhörighetens historia.

Det mest värdefulla med denna översikt är kanske dock åskådliggörandet av den svenska "stormaktens" tragedi. Herman Lindqvist ger inte någon skulden för detta, inte ens Karl XII, medan det dock klart framgår vad det var som gick fel. Beträffande Karl XII:s involvering i dramat nöjer sig Herman med att bara framhålla det faktum, att den överlägsna segern vid Narva 1700 fick kungen att farligt underskatta ryssarna och därtill bli för självsäker. Han nämner aldrig med ett ord det som alla finländare alltid framhållit i sammanhanget, nämligen att Sverige (med start av Karl XII) begick misstaget att grovt försumma Finland och underskatta dess betydelse, vilket startade en utveckling av ständigt tilltagande försummelse, vilket obönhörligt och helt naturligt måste leda till Sveriges förlust av Finland. Detta framgår dock tydligt av sammanhanget. Några ljuspunkter i den långa gradvisa undergången finns, främst Arvid Horn och Gustav III, men den hundraåriga tragedin 1709-1809 förblir dock överväldigande förfärlig. Inte konstigt att den måste fresta till förträngning. Grovt talat kan man säga, att Sverige helt enkelt slarvade bort Finland under drygt 100 år, främst genom dålig stridsmoral gentemot ryssen i alla krig efter 1709, vilket dock bör ses mot bakgrunden av 1709 års totala katastrof, en katastrof som dock kunde ha undvikits genom försvarskrigspolitik i stället för anfallskrigspolitik.

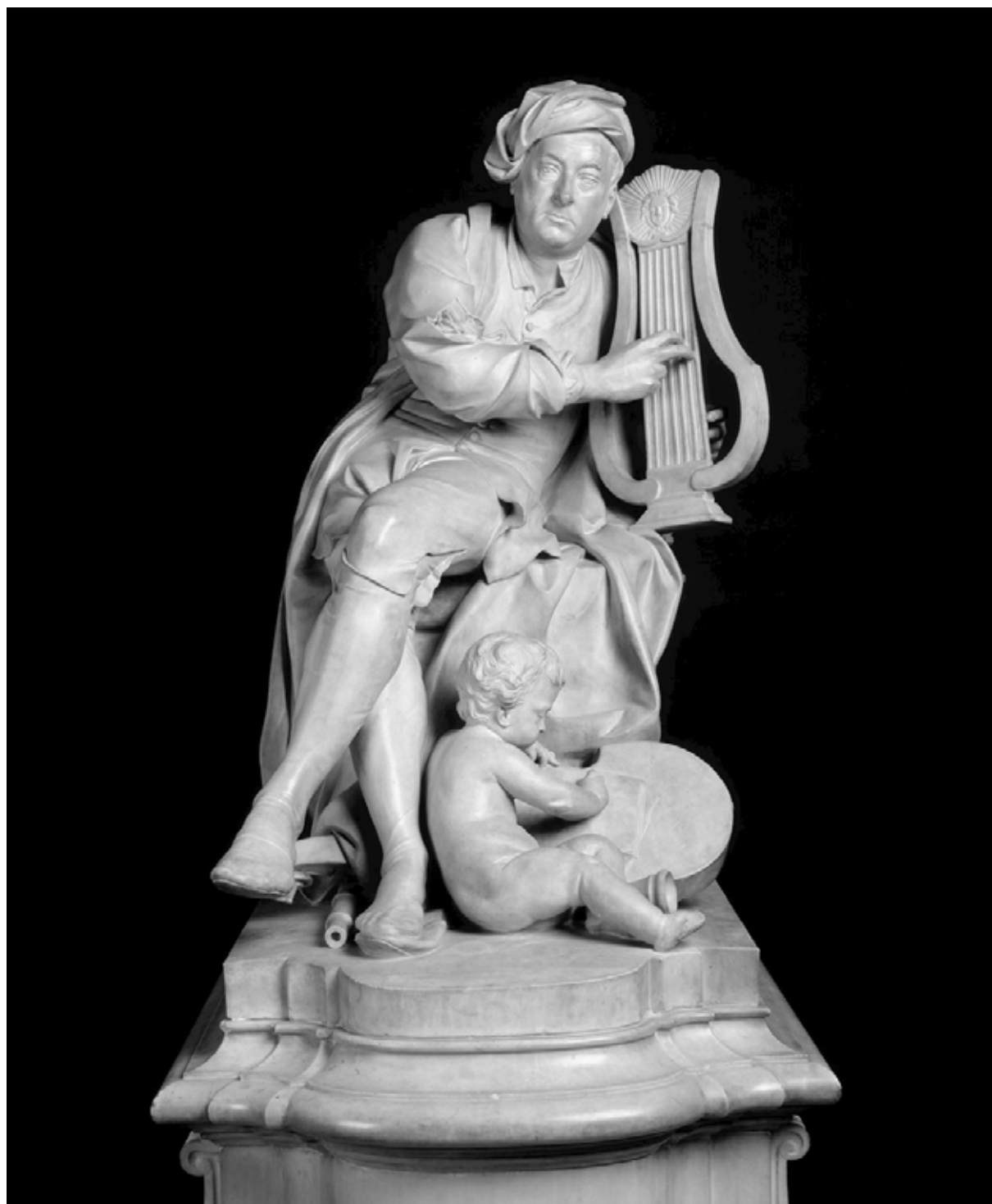
Dock har historien alltid fortsatt, Sverige och Finland står kanske närmare varandra idag än vad de någonsin gjort, och boken manar till efterföljd. Vågar man hoppas på en fortsättning av Herman, om Sveriges och Finlands affärer och fortsatta samarbete efter 1809?

Ahasverus minnen, del 129: Händels svåraste kris

Den store saxaren Georg Friedrich Händel, som i England hette George Frederick Handel, hade under nästan 30 år förgyllt engelsmännens tillvaro med strålande musik som verkade enkom skräddarsydd för högtidliga och festliga tillfällen. Hans musik verkade nästan alltid upplyftande och livgivande och nästan utbildande, som om han ville göra sina åhörare till bättre människor, och detta var i själva verket hans avsikt.

Han hade utbildat sig i Italien och praktiserat i Hamburg i Tyskland, där han experimenterat fram sin speciella virtuosa stil i synnerhet när det gällde körer. I Italien hade han fallit för den italienska operan och gjort den till sin egen, som han sedan lanserade i England med stor framgång till att börja med. Vad som krossade honom och hans mycket omfattande operaverksamhet var kastraterna med Farinelli i spetsen, som fullkomligt slog ut

honom. Publiken övergav hans operor för att flockas till Farinellis föreställningar ledda av sin bror, och han höll på att bli ruinerad.

Louis François Roubiliacs staty av Händel i London.

Men hans kreativa innovationsförmåga fick honom att lägga in en högre växel och komma med något helt nytt, och så började han presentera sina oratorier. Det var inga operaföreställningar längre med lyxiga dräkter och bjäfs och prål i dekorerna utan renodlade konserter med vokal musik, där sångarna sjöng allting rakt upp och ner utan teaterkulisser och åbakiga gester. Han tog steget från musikalisk teater till absolut musik, hur innehållsmässigt dramatiska hans oratorier än kunde vara.

Ty dramatiken inom honom släppte aldrig sitt grepp. Hans oratorier är i själva verket stora religiösa dramer, där hans dramatik når verkliga höjdpunkter i sådana dramatiska kompositioner som "Simson", "Saul", "Judas Mackabeus" och "Belsazzars gästabud", medan hans bästa oratorier är de mest renodlat och koncentrerat musikaliska, som "Israel i Egypten" och "Messias".

Hans store kollega som blivit kvar i Sachsen, Johann Sebastian Bach, som gått under samma lärare men specialiserat sig som kyrkomusiker och fastnat som kronisk kyrkorganist, förstörde sina ögon på att kopiera noter i otillräckligt ljus, och samma öde drabbade Händel. Båda hotades av blindhet. De var lika gamla, födda blott en månad från varandra och inte på många mils avstånd, de kände väl till varandra men träffades aldrig, fastän de försökte, och deras beundran för varandra var ömsesidig.

När Bach var över 60 tog hans problem med ögonen så alarmerande proportioner att han såg sig nödsakad att ta risken att låta sig opereras. Den läkare som betroddes med operationen skulle ingen våga ställa sig under idag. Han var ingen direkt kvacksalvare, men han var en klåpare, som skröt med alla ögonoperationer han hade lyckats med medan han teg ihjäl sina misslyckanden. Han må ha varit en av sin tids främsta experter på området, men han förblev i grunden något av en riskabel äventyrare som utnyttjade sina patienter som försökskaniner. Resultatet av operationen på Johann Sebastian Bach blev aldrig definitivt, ehuru han kort före sin död kunde se igen, men han dog av en infektion som resultat av operationen.

Samma läkare tog Händel risken att utsätta sig för. Han kunde bara inte finna sig i att bli blind. Han hade just blivit färdig med sitt sista oratorium "Jefta" och höll på att skriva rent det när blindheten kom som hans livs mest ovälkomna sabotage. Operationen misslyckades inte, men han fick aldrig tillbaka synen helt och bara på ena ögat, så att han hjälpligt kunde fortsätta leda sina oratorier i ett halvt dussin år till.

Jag råkade vara i London när jag hörde ett förstulet rykte om att han höll på att bli blind vilket gjorde den store mästaren utom sig av förtvivlan, så jag beslöt att uppsöka honom. Han tog mycket beredvilligt emot mig i hopp om att jag kunde hjälpa honom.

"Kan ni kureras min blindhet? Jag vill inte leva längre om jag inte kan arbeta längre, och som blind är jag oduglig. Jag kan inte acceptera det."

Det var då jag övertalade honom att ge doktor Taylor en chans, trots riskerna. Han hade ju sista slutligen ingenting att förlora på det. Skulle han förbli blind ansåg han sig ändå som redan död. Jag bedömde riskerna trots Johann Sebastian Bachs död som 50-50 och ansåg dem värda att tas, då mästaren ändå fortfarande var så vital, full av kamplust och energisk. Hans livslust hade under hela hans liv varit ryktbart formidabel, precis som Bachs med sina 21 barn med bara två fruar, men i mera spirituellt och dramatiskt riktning.

"Ändå har jag många gånger varit nära att ge upp," sade han. "Svårast var Messias-krisen. Jag var över 50, sjuk och ruinerad och hade problem med hjärtat, men kunde då komponera mig ut ur krisen. Arbetet blev min räddande terapi, då det åtminstone inte var något fel på mina ögon. Nu är det värre. Min Jefta håller på att avstanna helt. Jag var beredd att ge upp efter andra akten, foga mig i mitt öde, resignera, låta mörkret ta över och lämna verket ofullbordat, och det hade kanske blivit bäst så. Tredje akten med mitt halva och skymmande öga blev en ansträngd tortyr, jag var alltid bra på självplågeri, det är en sorts arbetsnarkomani som alltid hållit mig i gång, och jag är inte nöjd med den, men den blev åtminstone färdig. Säg vad ni tycker om den."

Och han gav mig det kladdiga oläsliga partituret och tog för givet att jag skulle kunna tyda varje kråkfot. Jag kunde åtminstone läsa texten, som inte var hans egen, och då hajade jag till.

"Men vad är det för text ni egentligen har tonsatt!" utropade jag.

"Det är naturligtvis inte min text," sade han. "Det är min gode vän librettodiktarens. Han har bara följt Bibeln."

"Det är det han inte har gjort."

"Hur så? Vad menar ni?"

"Enligt Bibeln gick Jeftas dotter bort och begrät förlusten av sin jungfrudom i två månader vid beskedet om att hon måste offras, innan hon beredvilligt ställde sig till förfogande för slaktkniven i sin faders hand. Men här blir hon inte offrad. I stället får hon leva vidare som tempeljungfru."

"Men min bästa herre," sade Händel, "inte kan man ju tillåta människooffer i ett heligt religiöst oratorium! Det kan man aldrig få att gå ihop med musikens krav på harmoni och skönhet."

”Då gör ni er skyldig till historieförfalskning.”

Händel var märkbart konfunderad. Detta problem kunde han inte lösa. ”Men tänk er själv,” försökte han, ”att låta Jeftas dotter bli föremål för ett rituellt människooffer kan man bara inte ha. Det går stick i stäv mot både judendom och kristendom. Säger inte det gamla testamentets gud på åtskilliga ställen att han fördömer människooffer som en hednisk avskyvärdhet, och tar inte kristendomen ännu mera avstånd från det?”

”Ändå blev Jeftas dotter rituellt offrad som slaktoffer enligt Domarboken, och Jefta själv förrättade offret av sin enda dotter mot sin vilja men för att Gud krävde det, och dottern fann sig i det – hon försökte ingalunda undkomma. Och blev inte Jesus själv offrad som en den lägsta sortens brottsling bland rövare och missdådare som mera fördömd än mördaren Barabbas?”

”Du sätter mig på det hala, min vän. Jag har inte tänkt på detta. Men musiken kan inte tillåta det. Musikens mening är att upplyfta människan till en högre andlig nivå än hennes jordiska strävan och bekymmer för triviala petitesseer, och då kan musiken inte nedlåta sig till att framställa rituella människooffer.”

”Ni menar alltså att Bibelns framställningar av fall som Jeftas och den barbariska korsfästelsen är undermåliga som religiös uppbyggelse medan musiken då är bättre.”

”Jag tror ni har satt fingret på den springande punkten. Efter att Messias slagit igenom kallades jag till samtal med ett antal biskopar, som undrade vad jag menade egentligen. Var min avsikt att sprida ett nytt evangelium, en ny förkunnelse och missionera en ny sorts frälsningslära? Inte alls, svarade jag, min enda avsikt var att åstadkomma god musik som andlig uppbyggelse, och de lät mig gå och fortsätta därmed. Först efteråt slog det mig att de kanske upplevde min religiösa musik som ett hot mot deras etablerade kyrka, dess läror och dogmatik.”

”Det var precis vad de gjorde. Kyrkan vilar ideologiskt på lösan sand, vilket de sanna berättelserna om Jeftas framtvungade offer av sin enda dotter och korsfästelsen av Jesus genom hans Faders eget egendomsfolk övertydligt påvisar. Gamla testamentets gud har alltid varit en absurditet som etablerats på grunden av tidigare hedniska människooferreligioner, - och vilken religion har mera gjort sig skyldig till människooffer än kristendomen? Ni är väl ändå inte okunnig om de senaste tre århundradenas skoningslösa förföljelser av oskyldiga kättare, fritänkare och häxor?”

Han var ställd. Han kunde inte svara. Till slut sade han nästan urskuldande: ”Det är i varje fall mitt sista oratorium. Det får vara som det är. Jag skall våga mig på er föreslagna operation. Har jag tur kan jag fortsätta leda mina oratorier i några år till. Det är i alla fall inget fel på musiken.”

Vi skildes som vänner, och jag följde med hur det gick för honom sedan. Operationen lyckades men bara delvis, så att han i alla fall hjälpligt kunde fortsätta framföra sina oratorier i sex år till. Först under sitt sista levnadsår vid 73 års ålder måste han ge upp, och då tappade han lusten totalt. Han satt bara hemma och surade utan aptit, och det var bara oförmågan genom blindhet att inte kunna arbeta längre som tog livet av honom.

Gamla böcker lästa på nytt

Jag har valt att ta Bhagavad-Ghita till först, fastän den är den senast tillkomna av de tre, därför att den kommer direkt av världens äldsta ännu levande religion och litteratur, den oaterbara Veda. Sannolikt upptecknades de äldsta Vedaböckerna ungefär samtidigt som de äldsta böckerna i Bibeln, Homeros och Lao-Tse, alltså omkring 600-700-talet före vår tideräkning. Bhagavad-Ghita kom till ungefär 500 år senare som en sorts komplement och äntligt fullkomnande av det omfattande Mahabharata-epoet, sannolikt med rötter i samma tid som Iliaden och Odysseen, alltså omkring 1100-talet före vår tideräkning.

Jag har aldrig träffat på någon som inte imponerats av Bhagavad-Ghita. I samtliga fall som jag känner till har boken blivit en permanent hörnsten i vederbörandes bibliotek och en inspirationsskrift att alltid återvända till vid behov. Själva konceptet är det mest dramatiska tänkbara: två klaner i släkt med varandra står uppställda inför den avgörande slutstriden, som måste bli en förintande uppgörelse, när Arjuna inför åsynen av alla sina släktingar som han måste ägna sig åt att döda grips av fullständigt naturliga skruler och samvetsqual inför en sådan övermänsklig uppgift. ”Vad som helst, men låt mig slippa döda mina egna släktingar!”

Varpå hans körsven, som råkar vara Krishna, uppenbarar för honom sin undervisning om livet och döden, plikten och idealismen i det ständiga umgänget med odödligheten eller det gudomliga.

Den enda invändning som föranleds av Bhagavad-Ghita är, att nästan varenda uttolkare av den velat förmedla *sin* tolkning av den, medan varje personlig tolkning av den måste avlägsna sig från originalet. Det är alltid bäst att hålla sig till originalet rakt upp och ner.

Alla tre böckerna, Bhagavad-Ghita, Jobs bok och Lao-Tse, består till största delen av upprepningar, deras kontenta skulle utan vidare kunna skäras ner till en tredjedel, men åtminstone i de två första har dessa upprepningar en viktig funktion i uppbyggandet av formen, särskilt i Jobs bok. I Bhagavad-Ghita poängteras om och om igen det väsentliga i att ständigt umgås med det gudomliga och sträva därhän, tills det avgörande kapitlet nummer 14 kommer med en upplysande systematisering av livets mänskliga konsistens. Människan uppdelas i tre kategorier, de som ägnar sig åt det andliga och tar avstånd från världen (brahminerna), de som strävar med det världsliga i oförtröttligt nit, och de som bara följer med strömmen och tänker på köttet och således genom bekvämlighetens och lättjans frestelser och tröghet försvinner ner i dödligheten. Krishna menar att dessa är värdelösa som mänskligt dökött, det är de som i sin slapphet och ansvarslöshet fördärvar världen, medan det finns hopp för de strävande och verksamma, medan andligheten (nirvana) borde vara idealet och det mänskliga slutmålet för förverkligandet av en själv och frigörelsen från det timliga och dödliga. Reinkarnationen tas för given som en självklarhet, medan dock själen kan dö genom ständigt tilltagande självförnedring genom lägre och lägre varelser. Det hör egentligen inte hit, men som exempel betraktar tibetanerna flugor, som inte fanns i Tibet före den kinesiska invasionen 1950, som tidigare kinesiska soldater.

De upptornade upprepningarna tjänar också ett pedagogiskt syfte. Det är undervisning det handlar om hela vägen och en synnerligen tacknämlig sådan. Kontentan kan jämföras med stoikernas huvudman Marcus Aurelius slutsatser, att pliktens nödvändighet, hur otacksam och motbjudande den än är, dock förblir den enda positiva utvägen, lösningen och vägen vidare ur alla problem, snarare än att undandra sig den, vilket bara kan göra saken värre.

Jobs bok är den äldsta i Bibeln och den enda som inte tilldrar sig i det heliga landet eller bland judar. Den är oöverträffad som litterärt och dramatiskt mästerverk, samtidigt som dess problemställning förblir evigt aktuell. Den uppvisar Bibelns högsta litterära kvaliteter när det gäller både poesi och dramatik, psykologi och beskrivningar och dominerar i sin särart hela det så kallade Gamla Testamentet, hebreernas bibel. Historien är välbekant: Job, rikast i sin del av världen med oändliga hjordar av getter och boskap, vidsträckta ägor och tio barn, sju söner och tre döttrar, drabbas av olycka, förlorar allt och blir därtill sjuk, så att han måste sitta på en askhög och skrapa sina bölder. Tre vänner kommer för att besöka honom och trösta honom men lyckas bara med motsatsen. De kan inte förstå hans predikament eller logiken i hans obegripligt totala olycka med mindre än att han måste ha gjort något för att förtjäna det, (samma argument som revisionisterna använder om Förintelsen, att judarna måste på något sätt ha gjort sig förtjänta av den, blundande för att ett visst antal miljoner var bevisligen fullkomligt vanliga människor och oskyldiga som sådana.) medan Job invänder med sin fullt realistiska observation, att oskyldiga hemsöks och straffas för ingenting medan skurkar skor sig och mår väl på andras bekostnad och påvisar den universella orättvisan i hela världsordningen. Detta kan vännerna inte smälta, så de fortsätter att förebrå honom hans kverulans och bitterhet och anklagelser mot den orättvisa försynen – de kan naturligtvis inte godta detta då de själva inte haft någon dålig erfarenhet av försynen. Egentligen är argumenteringen i denna fantastiska, retoriska, teatraliska och högeligen lyriska dialog fullständigt riktig åt båda hållen, båda parterna har rätt på sitt sätt, tills plötsligt en tredje part, Elihu, ingriper, yngre än både Job och hans tre vänner, och vederlägger alla fyras argument. Därefter ingriper Gud och tar helt överraskande parti för Job mot alla de fyra vännerna, och endast Jobs förbön hindrar honom från att straffa dem. Job belönas för sin ståndaktighet och får dubbelt tillbaka mot allt vad han ägde förut plus sju nya söner och tre nya döttrar.

Det enda man kan vända sig mot i denna fantastiska dramatiska och formellt fulländade dikt är dess Gudskoncept, som är stötestenen genom hela det Gamla Testamentet. Denna personliga karaktär av allsmäktig diktatorstatus som kontrollerar och bestämmer allt, i vår tid jämförbar med Orwells 'storebror', har i vår tid alltmer börjat betraktas med från årtusenden av vidskepelse befriade och tillnyktrade ögon som den otrevligaste gestalten i hela

världslitteraturen och historien. En allsmäktig intoleransgud kan inte längre tolereras. Bibeln förblir nummer ett i världslitteraturen genom sin rikedom på odödliga berättelser, oöverträffbar lyrik, epik och dramatik, symbolism och mystik och inte minst som historisk källskrift, medan dess så kallade Gud alltmera framstår som något som judarna själva, i egenskap av hans så kallade egendomsfolk, egentligen bara kan skämmas för. Denna gud är upprinnelsen till den första nationalismen och rasismen, och som resulterande i alla de efterkommande fatala nationella och sekteristiska dårskaperna i samma namn måste vettet och det sunda förnuftet ta avstånd därifrån.

Både Bhagavad-Ghita och Jobs bok står utan författare. Enligt traditionen gavs Bhagavad-Ghita och Mahabharata sin slutliga form av ”redaktören” Vyasadeva, men det är bara ett namn, precis som Homeros, och ingen vet när han kan ha levat mer än på ett ungefär, och ungefärligheten sträcker sig då inom ett tusental år. Jobs bok är fullkomligt anonym men har sannolikt rötter i en mycket avlägsen forntid, kanske från Sumer och Ur, som ju också Abraham kom från, och har sedan utvecklats och förbättrats under sekternas gång fram till sin slutgiltiga form, när Gamla Testamentets böcker sammanställdes troligen under exilen i Babylon under Nebukadnessars tid.

Lao-Tses bok däremot är en fullständigt autentisk källskrift enbart författad av Lao-Tse själv, även om det är ungefär det enda man vet om honom. Så vitt man vet föddes han år 604 före vår tideräkning och var alltså samtida med Buddha och Konfucius, som träffade honom och har vittnat om honom. Konfucius samhällsfilosofi är i mångt och mycket som en materialisering av Lao-Tses. Hans bok ”Tao Teh King” består av två delar, ”Tao” och ”Teh”. Man har översatt dess titel med ”Läran om Vägen” eller ”Boken om Tao”, det finns även andra varianter, då Tao kan betyda så hemskt många olika saker, men den riktigaste titeln borde väl vara något i stil med ”Läran om Anden och Dygden”. Med sina 81 dikter är den ett oöverträffat filosofiskt mästerverk i sin koncisa värtalighet och snillrika koncentration. De första 37 behandlar Anden och vikten av strävandet därhän bort från världen, och att umgänget med andligheten egentligen är det enda väsentliga och omistliga med livet, vilket i princip upprepas genom alla de 37 dikterna i ständigt snillrik, tankeväckande och varierande form. Detta anbefaller avancerad hjärngymnastik. I de senare 44 dikterna om Dygden (eller dugligheten) blir han något strängare, mindre lyrisk och mera konkret, som i den 57-e dikten:

”Ju mera inskränkningar och förbud inom riket,
desto armare blir folket,
och desto ostyrigare blir landet.
Ju mera lagar och förordningar,
desto fler rövare och banditer.”

Detta är ren sociologisk realism från för 2500 år sedan.

Hans bok kom till, kan man säga, genom en tillfällighet. När han kom till en ort som hette Han-Gu ombads han att skriva och lämna efter sig en bok åt ställets härskare innan han begav sig vidare. Ingen vet vart han sedan tog vägen, och han dog i fullständig obemärkthet någonstans, enligt sin egen livsfilosofi och maning att leva i det fördolda.

En värdefullt överskådlig summering av alla tiders väsentliga filosofi har åstadkommit av Aldous Huxley omkring 1950: ”*Perennial Philosophy*”, på svenska ”Den oförgängliga filosofin”, som egentligen är en antologi av axplock från alla tiders viktiga filosofiska skrifter. Den är svårläst men desto värdefullare i sin ambition att få med allt det viktigaste, och hans egna kommentarer mellan varven ställer denna ”oförgängliga filosofi” i intressant perspektiv mot vår egen halsbrytande tid med alla dess världsomfattande urspårningar:

”Extraversionen är inte enkel; den är av två fundamentalt olika slag. Det finns den emotionella, sällskapliga extraversion som utmärker den endomorfe viscerotonikern – den som alltid söker sällskap och talar om för vem han möter precis hur han känner det. Och det finns den muskulöse somatotonikerns extraversion – han som skådar ut över världen som den plats där han kan utöva sin makt, där han kan böja människor efter sin vilja och forma tingen efter sitt hjärtas önskan. En sak är den angenäma version som präglar försäljaren, den trevlige pricken i Rotaryklubben, den liberale protestantiske prästmannen. En annan är extraversionen hos ingenjören som låter sin maktlystnad gå ut över tingen, hos sportsmannen och den

professionelle blod-och-järn-soldaten, hos den ärelystne affärsmannen och politikern, hos diktatorn, antingen han utövar sin makt i hemmet eller i spetsen för en stat.

Med cerebrotonin, det temperament som är förbundet med ektomorf fysik, lämnar vi Pickwicks hemtrevliga och Hotsputs oförtrutet tävlingslystna värld och går över till ett alldeles annorlunda och en smula oroande universum – Hamlets och Ivan Karamasovs. Den extreme cerebrotonikern är den överintellektuelle, överkänslige introverterade, som är mera intresserad av vad som försiggår bakom hans ögon – av tankekonstruktioner och fantasi-produkter, av känslans och medvetandets skiftningar – än av den yttre världen, åt vilken viscerotonikern och somatotonikern på olika sätt ägnar sin förnämsta uppmärksamhet, tro och lydnad. Cerebrotoniker har föga eller ingen önskan att härska, och inte heller hyser de viscerotonikerns urskiljningslösa kärlek till människor som människor; deras önskningar går tvärtom ut på att leva och låta leva, och deras passion för ensamhet är intensiv. Isoleringscellen, det fruktansvärdaste straff som kan drabba den mjuke, rundlagde, gemytliga viscerotonikern, är för en cerebrotoniker inget straff alls. För honom består den yttersta fasan i internatskolor och baracker. I sällskap är cerebrotoniker nervösa och skygga, hårt spända, hämmade och oberäkneligt lynniga. (Det är ett betecknande faktum att ingen extrem cerebrotoniker någonsin har varit en god skådespelare eller skådespelerska.) Cerebrotoniker avskyr att slå i dörrar och höja rösten, och de lider svårt av somatotonikerns rytande och stampande. Deras uppträdande är reserverat, och gäller det att uttrycka känslor är de ytterst återhållsamma. Viscerotonikerns emotionella utgjutelser stöter dem för huvudet som förolämpande ihåliga eller rent av hycklande, och inte heller har de något fördrag med viscerotonikerns ceremoniösa sätt och hans kärlek till lyx och ståt. De har inte lätt för att skaffa sig vanor och finner det svårt att infoga sitt liv i en rutin som faller sig så naturlig för somatotonikerna. På grund av sin överkänslighet är cerebrotonikerna ofta ytterligt sexuella, till en grad som närmar sig besatthet; men de frestas knappast till att hemfalla åt dryckenskap – ty alkohol, som stärker somatotonikerns naturliga aggressivitet och ökar viscerotonikerns flödande älskvärdhet, kommer dem bara att känna sig sjuka och deprimerade. Viscerotonikern och cerebrotonikern är båda, var och en på sitt sätt, väl lämpade för den värld de lever i; men den introverterade cerebrotonikern går på något sätt inte ihop med de ting och de människor och institutioner som omger honom. Följaktligen misslyckas en anmärkningsvärt hög procent av extrema cerebrotoniker med att slå sig fram som normala medborgare och genomsnittliga samfundspelare. Men om många misslyckas så blir också många av dem abnorma på plussidan av det genomsnittliga. Vid universitet, i kloster och i forskningslaboratorier – överallt där skyddade villkor erbjuder sig för dessa människor, vilkas korta tarmar och svaga muskler inte tillåter dem att äta eller fäkta sig fram genom det vanliga simpla tumultet - där kommer procenten av sällsynt begåvade och fulländade cerebrotoniker alltid att vara mycket hög. I insikt om betydelsen av denna extrema, överutvecklade och föga livsdugliga människotyp har alla civilisationer på ett eller annat sätt sört för dess skydd. I ljuset av dessa beskrivningar kan vi klarare fatta Bhagavad-Ghitas indelning av vägarna till frälsning.” etc.

Han fäster stor vikt vid både Bhagavad-Ghita och Lao-Tse medan han nästan konsekvent undviker allt vad Bibeln heter och innebär, som om han från början en gång för alla bestämt sig för att aldrig ha något med dess dogmatiska gudsbegrepp att göra.

En annan som fäster största vikt vid både Bhagavad-Ghita, Lao-Tse och Jobs bok är den unga legendariska mystikern Simone Weil från Frankrike.

Simone Weils innerlighet

Simone Weil föddes i Paris 3 februari 1909 och visade från början ett stort filosofiskt intresse i mystisk-religiös riktning och blev lärare i filosofi 1931. Hon var långt åt vänster och arbetade i Renaultfabrikerna vid sidan om för att sätta sig in i arbetarnas villkor men även i vingårdar och i naturen för att lära känna lantarbetarnas värld. När det spanska inbördeskriget bröt ut 1936 sällade hon sig till republikanerna i Barcelona och tog starka för att inte säga traumatiska intryck av krigets fasor. 1941 stannade hon i södra Frankrike och arbetade där ute på fälten medan hon intensifierade sina studier i grekisk och indisk filosofi samt i sanskrit. Hon flyttade till Amerika 1942 men kallades till England av exilregeringen för att delta i dennas kamp mot den tyska ockupationen och tjänstgjorde där med viktiga uppbyggelse-skrifter, framför allt ”Om rötternas nödvändighet” men var redan märkt av tuberkulos och dog

endast 34-årig 1943. Hennes sjukdom hade förvärrats av hennes solidaritet med sina landsmän under ockupationen, då hon vägrade äta något utöver det som dessa hade att leva på.

Hennes bästa vän var en katolsk pater Perrin, som hon lärde känna i Marseilles, och hennes viktigaste skrifter är hennes brev till denne. Där avslöjar hon sig som en fulljädrad katolsk mystiker, kanske den främsta av sitt århundrade, med skarp iakttagelseförmåga, kompromisslöshet med sitt samvete, konsekvent ärlighet med fullständig oräddhet för kätterier som resultat och ett innerligt brinnande troende hjärta. Hon har hyllats i princip av samtliga franska författare av vad livsåskådning de än har varit och är en febrilt lysande stjärna som aldrig slocknar i den filosofiska litteraturen, kanske desto mer för att den fick brinna under så kort tid.

Dock är hon ingalunda okontroversiell, vilket kanske är hennes största styrka och intressantaste särdrag. Fastän hon är en innerligt troende katolik nästan till överdrift har hon starka tvivel som avhåller henne från att ta steget in i kyrkan genom dess sakrament. Den största stöttestenen med kyrkan för henne är *"sit anathema"*, bannlysningssystemet, utestängandet av icke önskvärda, stämplingen av felaktigt troende, avskyn för självständigt fritänkande och därmed den hopplöst tvångströjsaktiga självbegränsningen.

Hon går längre. För henne är kyrkan redan förlorad när den etablerar sig som institution med ritualer, dogmer, byggnader och stränga regler och föreskrifter. Hon menar att det var just detta som fick Jesus att fördöma och ta avstånd från fariseismen.

Hennes nästan universellt omfattande bildning och orientering i mer eller mindre alla filosofiska och religiösa riktningar förlämnar hennes innerliga mysticism och nästan trosbesatthet en övertygande klarhet och äkthet som knappast kan ifrågasättas. Hon omfattar Bhagavad-Ghita och Lao-Tse med hela sitt hjärta, medan det kanske ypperligaste och viktigaste kapitlet i hennes lättöverskådliga tunna produktion är essän om *"le malheur"*, olyckan eller hemsökelsen, traumat eller lidandet. Franskans *malheur* är ett vittomfamnande begrepp och kan också betyda ödet i ond bemärkelse.

Det är här hon kommer in på Jobs bok som hon omfattar med samma lidelse, inlevelse och empati som i stort sett alla filosofiska författare. Hon löser naturligtvis inte lidandets problem, det kommer alltid att förbli olösligt genom sina ofrånkomliga konsekvenser med trauman i åtföljd som man aldrig blir fri från då ständiga påminnelser är oundvikliga, men hon analyserar problemet och det grundligt med alla dess olösliga komplex.

Därmed framstår hon i sin innerliga katolska mysticism med spiknyktert avståndstagande från kyrkan för dess fördömmelseskull utan att fördöma den som 1900-talets mest mänskliga kvinnliga filosof och mystiker. Hennes bok *"I väntan på Gud"*, där hennes viktigaste brev och essäer har samlats, är redan en klassiker och omistlig som sådan för alla som är det minsta intresserade av 1900-talets utvecklingsprocess inom kristendomen.

Uppdatering av Shakespeareproblemet

”Göteborg 22.10.2013

Käre Anders,

Tack för de båda breven, som ankom medan jag befann mig i nordligaste Indien, medan jag nu dessvärre står i beråd att återvända dit inom en vecka! Vill bara med några flyktiga ord i förbifarten erkänna mottagandet och tillgodogörandet av deras innehåll, och Alhambra skall jag absolut försöka ta kontakt med.” (*ett konkurshotat bokförlag bland många.*)

”Problemet med ”Shakespearedebatten” och anledningen till att den står och stampar och aldrig kommer ur fläcken åt något håll är den totala avsaknaden av slutgiltigt bindande bevis i någon riktning. Tills den dagen något sådant äntligen framkommer, om det någonsin gör det, måste vi dessvärre fortsätta lida av den provisoriska etiketten ”Shake-speare”, hur vi som vet något om saken än måste vara plågsamt medvetna om att ingen lögn kunde vara värre eller mera uppenbar, ungefär som en öletikett på en champagneflaska. I nästa nummer, som inte kan utkomma förrän i december, skall jag dock åtminstone försöka åstadkomma en blänkare om att ”Shakespearedebatten” minsann inte är avslutad då forskningen helt enkelt oemotståndligen hela tiden måste fortsätta.

Allt gott så länge,

med tacksamma hälsningar,

Christian”

”Bollnäs 1.11.2013”, (mottaget vid hemkomst en månad senare)

”Hej Christian!

Du efterfrågar ”slutgiltigt bindande bevis” (vad du nu menar med det). Vad det rör sig om idag, 400 år senare eller så, är väl snarare indicier och belägg.

Som belägg kan Ben Jonsons privatnotiser (postumt, och efter hans frånfälle 1637, publicerade på 1640-talet,) ”*Timber, or Discoveries*”, säkert tjänstgöra.

I *Timber* talar den gode Ben på ett ställe om Shakspere skådespelaren och teaterdelägaren. På ett annat ställe säger han att Bacon var författare av Shakespeareproduktionen. Läs ord för ord båda ställena innan du kommer med påståenden om att det saknas ”slutgiltigt bindande bevis”.

Vad det rör sig om är att försöka vederlägga de belägg Ben Jonson, sig själv ovetandes, offentligt bidrog med för 350 år sen. Du måste m.a.o. vederlägga Jonsons identifikation av Bacon med ”Shakespeare” innan det alls skulle kunna bli tal om ”bevis”-föring eller redoboget belägg.

Att vederlägga Ben Jonsons ord om att det var Bacon som skapade Shakespeareproduktionen betyder inte att – som du själv gör och gjort – man glömmer bort, bortser från eller utan redovisade skäl dömer ut hans vittnesmål.

Ben Jonson bidrog med en hyllningsvers i början av 1623 års Folioutgåva av s.k. Shakespearepjäser.

Oavsett upphovsmanfrågan åtnjöt den gode Ben tydligen stort förtroende från deras sida som hade med utgivningen att göra, det är tydligt.

Vems höga hästar tror någon sig rida på om Jonsons vittnesmål redan på förhand döms ut som otillförlitligt, om inte de historieförfalskande Stratfordianerna?!

Ben Jonsons tillförlitlighet minskas inte av att han år 1623 inte bara bodde hemma hos Bacon utan även hade denne som sin arbetsgivare (i samband med översättandet av en utvidgad version av *The Advancement of Learning* till latin, en uppgift den gode Ben – trots alla missvisande påståenden om hur sprängläst han skulle ha varit – aldrig riktigt gick i land med, vilket däremot hans ersättare, Thomas Hobbes, gjorde).

Att det du kallar ”Shakespearedebatten” i *Fritänkaren* ”står och stampar” i ”den totala avsaknaden av slutgiltigt bindande bevis i någon riktning” bevisar inte annat än att du själv har en blind fläck i ditt eget synfält – en fläck med vars hjälp du helt godtyckligt anser dig sakna skyldighet gentemot sanningen eller åtminstone den potentiella sanning Ben Jonsons ord kanske bar på.

Om någonting ”står och stampar” här, så är det enbart därför att *Du* valt att göra det – ett val du i din marlovitiska återvändsgränd förmodligen kommer att hålla fast vid (exempelvis genom att så länge *Fritänkaren* lever inte ens kunna föreställa dig att publicera såväl ditt nyanlända brev som detta mitt svar: ska vi slå vad?)

Att det sedan finns vad jag frestas kalla för ”mängder” av i förhållande till Jonsons vittnesmål oberoende indicier, pekades på Bacon som s.a.s. själva boven i upphovsman-skapsdramat, har i tidigare brev redan påpekats (brev som du inte heller ens i excerpt tagit och inte heller i framtiden tar med i *Fritänkaren* – ska vi slå vad?)

Din vän,

Anders Ekman”

Kommentar. Den anförda postuma skriften av Ben Jonson, *Timber*, har tills nu varit fullkomligt obekant i *Fritänkarens* ”Shakespearedebatt” sedan 1996, fastän denna debatt nogsamt vinnlagt sig om att verkligen försöka belysa och framhålla *samtliga* aspekter och möjligheter i upphovsmanfrågan, (en ambition som oss veterligen endast John Michell tidigare gjort sig skyldig till i sin *Who Wrote Shakespeare?*) med bidragande artiklar från *samtliga* parter som visat något intresse i mysteriet, börjandes med *Carl O. Nordling* som startade det hela med sin bok ”Hamlets hemlighet”, lanserades den sjätte earlen av Derby, William Stanley, som den skyldige, vilket även flera andra författare, ex. J.O.Rohnström och en hel grupp franska akademiker gjort. Efter omfattande ventilerung av denna teori och i brist på motargument försökte vi avsluta debatten, lämnades Carl O. Nordlings argument ovederlagda. Några år senare presenterade *Göran Michanek* i Göteborg kandidaten Marlowe i frågan med stöd av boken *The Man who was Shakespeare* av den amerikanske journalisten Calvin Hoffman 1955, där det för första gången presenterades klara indicier för att ”krogbråket” som förpassade Marlowe ut ur den övervakade sinnevärlden i själva verket var

en iscensättning av hans död för att han skulle kunna komma undan sina förföljare i den engelska inkquisitionen, som anklagat honom för hädelse, homosexualitet, falskmynteri och i stort sett alla de värsta brotten i England på den tiden på en gång. Denna teori har sedan dess ständigt om och om igen fått nytt stöd genom både nya böcker och filmer, den ena mera vederhäftig än den andra.

Namnet Marlowe står som det engelska dramats skapare genom pjäser som främst *Tamburlaine* och *Doktor Faustus* (senare parafraiserad av Goethe), han var utbildad i Cambridge, dit han sänts på ett stipendium för utbildning i teologi, men han hoppade av detta ämne som han tydligen fann tvivelaktigt för att i stället bli agent i Walsinghams underrättelseväsen och, som sagt, skriva och iscensätta de första engelska dramerna på blankvers i en utveckling av earlen av Oxfords tidigare försök. Walsinghams brorson blev hans mentor och beskyddare, och genom dessa kretsar stod han även i omedelbar kontakt med såväl Sir Walter Raleigh, en annan beskyddare som han skrev dikter med, och bröderna Anthony och Francis Bacon. Anthony fortsatte Walsinghams underrättelsetjänst efter dennes död 1590, och efter Anthonys död hade Francis Bacon alla dessa trådar i sin hand som drottning Elisabets mest tillförlitliga minister efter Burleigh, som han fick sin utbildning av.

Ben Jonson kommer in i ett långt senare skede som åtta år yngre än Marlowe och Shakspeare och egentligen först på 1600-talet. Han kan knappast bedömas som tillförlitlig i alla avseenden. Han var en tämligen burdus karaktär som alltid vände kappan efter vinden och gjorde sig bemärkt för dråp på en av sina skådespelarkolleger – Sir John Aubrey, den förste Shakespearebiografen och den mest tillförlitliga, påstår att det var Ben Jonson som dräpte Marlowe, medan de troligen aldrig träffades. Jonson var mest intresserad av sina egna pjäser och såg noga till att de blev utgivna i en Folioutgåva under sin egen levnad, och genom sitt företal i *The First Folio* med "Shakespeares" samlade verk har han alltid varit huvudvittnet och nästan det enda vittnet för William Shakspeare som den store diktaren. Det står tämligen klart idag att hans lovord över Shakspeare torde ha skrivits enbart för att göra boken mera attraktiv för köpare. Liksom Shakspeare var Ben Jonson mest intresserad av trygga inkomster, och hans beundran för sin kollega Shakspeare var ingalunda odelad – i en annan pjäs, *Every Man Out of his Humour*, går han svidande ironiskt illa åt sin kollega för hans fåfängas skull och karaktäriserar honom som en *fake*. Detta har vi skrivit om tidigare.

Det har varit bekvämt och tacksamt att pådyvla Marlowe huvudansvaret för Shakespeareproduktionen, då hans förfalskade död med övertydlighet skulle ha gett honom friheten att blomma ut som diktare mer än någonsin – det skulle helt enkelt ha varit en logisk följd, och allt fler forskare har med tiden blivit övertygade om att Marlowe och Shakespeare varit samma författare, då de stämmer så himla väl överens med varandra, Shakespeare som en mognare fortsättning längs samma spår, medan det inte finns ett ord bevarat av Shakespeare före Marlowes sorti, samtidigt som ingenting tyder på att de stod i någon som helst kontakt med varandra. Det enda problemet med Marlowe som "Shakespeare" är följande: han försvinner spårlöst. Man har förgäves försökt lokalisera honom utomlands under ett antal olika *alias*, men man har aldrig riktigt hittat honom. Allra minst fick man någonsin veta vart hans eventuellt döda kropp tog vägen. Om han fortsatte skriva dramer under en längre landsflykt, hur fick han dem överförda till England, om han återkom till England borde någon någonstans ha sett honom eller bevarat någon vittnesbörd om honom, men han är konsekvent efter maj 1593 som uppslukad av jorden. Man har försökt identifiera honom genom sonetterna, som utgavs 1607, men dessa sonetter förblir det största mysteriet i hela Shakespearedebatten, en innerlig och förkrossande personlig bikt men utan att lämna en enda konkret ledtråd till verkligheten eller till några levande eller döda personer.

Utom Marlowe, Stanley och Bacon har Oxford varit den mest diskuterade kandidaten, en annan högre aristokrat inom samma fritänkarkrets och bevisligen en pionjär som teaterman, men han dog redan 1604, vilket borde utesluta honom från debatten från början, om inte hans svärson Stanley fortsatte där han slutade. Han stod i synnerhet Bacon mycket nära, då de växte upp tillsammans nästan som bröder, då de var kusiner.

Det finns alltså starka argument mot Oxford som Shakespeare, svagare mot Marlowe, men inga mot Stanley, utom att även han är fullkomligt osynlig och utanförstående i sammanhanget, då han mest höll till i sitt slott i nordvästra England, hade tre söner med Oxfords dotter Elisabeth, ett lyckligt äktenskap som sannolikt firades med "En midsommarnattsdröm" som det bröllopets teaterföreställning 1595, och var dessutom politiskt ansvarig i synnerhet för hela ön Man och dess styrelse, som var hans eget arvland.

Vad finns det då för eventuella argument mot Bacon, som dock verkar vara den mest insytlade av alla från början till slut, redan teatertagen i sin ungdom i *the Temples* studentspexliknande föreställningar och djupt engagerad i relationerna med alla de högsta elisabetanerna, främst Oxford, Raleigh, Walsingham, Burleigh och i princip alla andra, och med Ben Jonson som sin huvudsekreterare vid tillkomsten av *The First Folio* efter Shaksperes fullständigt ouppmärksammade bortgång, en samlingsvolym där bara häften av Shakespearepjäserna någonsin publicerats förut och med en helt ny version av *Otello* – sex år efter Shaksperes död! Detta måste ju verka misstänkt, i synnerhet som det enligt många är den formellt och litterärt mest lysande pjäsen av alla, och ändå är det bara renodlat ”Shakespeare” hela vägen.

Argumenten mot Bacon har i huvudsak varit stilistiska – man har påpekat att Bacon som poet och författare, filosof och vetenskapsman aldrig använder en stil som kan jämföras med Shakespeares. Hans dikter verkar bleka och amatörmässiga i jämförelse, han är fullständigt odramatisk och nästan genomgående tråkig, hur vederhäftig, genomtänkt och korrekt han än är, kort sagt, där finns inte alls någon enda gemensam nämnare med Shakespeare, medan de gemensamma nämnarna mellan Marlowe och Shakespeare nästan är utan undantag. Dock är indicierna för att Bacon var Shakespeare, som Anders Ekman mycket riktigt påpekar, ändå oförnekligt anmärkningsvärda.

Baconianerna i England har alltid gjort ett stort nummer av Bacon som Shakespeare, vilket nästan bara åstadkommit motsatt effekt mot den avsedda. Han har framhållits som oäkta son till jungfrudrottningen, den egentliga författaren till ”Don Quixote”, huvudinstiftaren av 1600-talets frimureri och Rosencreutzare, en sorts universalöverstepräst inom filosofins, vetenskapens och religionens område, och det värsta av allt: man har påstått sig genom Bacons antagna hemliga chiffer ha i hans skrifter kunnat utläsa i princip vad som helst. Allt detta har bidragit till en absurt överdriven och löjeväckande bild av Bacon, som ingen kunnat ta på allvar utom Baconfantasterna själva.

Om man avlägsnar allt detta, som Anders med berömlighet och nästan omedvetet lyckats med i sitt senaste brev, i betonandet av de oavsiktligt så gott som avgörande orden av Ben Jonson i hans postuma skrift, som nu först framkommit för första gången efter nästan 18 års Shakespearedebatt och det plötsligt från två olika håll på en gång, så kommer man inte ifrån, att det finns argument för Bacon som saknas hos alla de andra kandidaterna. Redan på 1820-talet, när någon för första gången började betvivla äktheten i Shaksperes stipulerade författarskap, föll de första misstankarna på Bacon, och de har aldrig minskat sedan dess, även om hur många andra kandidater som helst kommit till. Framför allt var Bacon motiverad och det på ett helt annat sätt än Shakspere och Jonson, som först och främst tänkte på pengar.

Bacon såg det som sin huvuduppgift i livet att utbilda sin omvärld genom upplysning. Han menade sig kunna göra detta genom fyra huvudkanaler: vetenskap, filosofi, politik och humanism. Som vetenskapsman var han nummer ett i England på sin tid, publicerade ett antal skrifter och artiklar och dog i princip som martyr för vetenskapen, då han ådrog sig en förkylning som 65-årig när han experimenterade med djupfrysning av kycklingkött. Som filosof har vi hans talrika filosofiska skrifter. Som politiker har vi hans huvudsakliga livsgärning, då han satt i parlamentet från början till slut, ända tills Jakob I fockade honom då han stod i vägen för kungens absoluta envælde, som ju hämnade sig genom hans son, Karl I, som omsider blev halshuggen som konsekvens. Shakespeareproduktionen skulle kunna stå som resultat av den tidens högsta utveckling av humanism. Samtliga nästan 40 pjäser handlar bara om människor i alla deras former, samhällsställningar, karaktärstyper, situationer och intriger – det är världslitteraturens mest omfattande, rika, nyanserade och mänskliga persongalleri. De är alla i huvudsak mänskligt uppbyggliga, då varenda person i alla pjäserna i princip är en personlighet som har något att komma med, och även de värsta tjänar bara till att höja handlingen och de ädlares status, lyskraft och integritet. Detta skulle ha kunnat vara Bacons syfte men ingen av de andras, om dock Marlowe skulle ha kunnat vara på samma linje, då hans mentor Sir Walter Raleigh var det. Här är den största stötestenen med Francis Bacon: hans delaktighet i förintelsen av Raleigh. Kung Jakob kan ha tvingat honom, han blev Raleighs åklagare i den sista orättfärdiga rättegången som ledde till Raleighs halshuggning efter 15 år i fängelse för misstankar utan bevis, Bacon var då rikets mäktigaste man efter kungen, men samtidigt kan man även spekulera i Bacons eget fall som konsekvens av kungens orättvisa, då han störtades med en baggis som ursäkt bara för att han blivit obekvämlig för kungen. Bacon kan hemligen ha önskat detta själv, han hade allt att vinna på att själv bli

av med kungen, då de fem åren efter hans fall blev hans mest produktiva, då han slutredigerade alla sina egna verk – och även troligen Shakespeares verken, som han uppenbarligen hade intresse av att hålla så långt ifrån sig som möjligt i strävandet efter samma anonymitet som präglade Philip Sidneys, Oxfords och alla andra aristokraters författarskap från den tiden – Ben Jonson var den första av dem som frivilligt satte ut sitt namn under vad han skrivit, och han var motsatsen till aristokrat. Bacons förmyndare och läromästare, Elisabeths premiärminister Burleigh, var liksom Walsingham känd för att aldrig avslöja de kort han spelade med, och Bacon lärde sig genom samma skola till kanske den mesta hemlighetsmakaren av alla, och det av nödtvång i en tid där vem som helst kunde bli halshuggen för ingenting. En annan som blev det var Marlowes klasskamrat och kollega, den frispråkige John Penry med sina kritiska pamfletter mot den engelska kyrkan, hängd dagen innan Marlowe försvann.

Kort sagt, som sagt var, ”Shakespearedebatten är minsann inte avslutad då forskningen helt enkelt oemotståndligen hela tiden måste fortsätta.”

Med tack till Anders Ekman för att han bidragit till att hålla den vid liv under alla åren efter vårt stora Shakespearesymposium 2002 i Göteborgs Skrivarsällskaps regi med gäster både från England och Amerika, där Anders Ekman på god engelska (trots att han själv menade att den var bristfällig) representerade Bacon.

Tre filmer

Det har gjorts en ny rysk storfilm om Ivan den förskräcklige, *Tsar*, som givetvis måste ställas bredvid Sergej Eisensteins mästerverk från 1941 för att se om den tål en jämförelse. Det gör den. I själva verket kompletterar den nya färgfilmen Eisensteins klassiker, som visserligen är mera stilistisk, långsammare och mera estetiskt utförlig i majestätisk prakt som inte kan bli tyngre och mera imponerande, men den nya filmen är mera överskådlig och mera dubbelbottnad, då tsaren vägs upp av den fantastiska rolltolkning som görs genom hans främsta offer, metropoliten vid klostret Solovjetskij, som här spelar en lika stor roll som tsaren och gör dramat mera levande och intressant i sin ständigt växande konflikt, i vilken båda går under. Filmen är uppdelad i fyra delar, den första avslutas precis som Eisensteins första del av tsarens avsked från klostret men i mindre imponerande stil, i mitten av filmen kommer den avgörande peripetin där tsarens grymhet och sjuklighet tar över hans personlighet, medan den sista delen, den fjärde, till fullo belyser groteskheten i hans omänskliga tillstånd, i ett slags typisk rysk förvriden humor som är allt annat än rolig. I den sista scenen inbjuds hela Moskvas befolkning till att delta i tsarens nöjen, som består i att offentligt tortera ihjäl brottslingar och icke önskvärda, och ingen kommer. Aldrig har väl ett tillstånd av fullständigt maktmissbruk åskådliggjorts som mera ensamt i fullständigt isolerad och total ödslighet.

Vi har tidigare en gång recenserat dramat *Black Rainbow* med Jason Robards och Rosanna Arquette som fader och dotter i spiritualismens nöjesbransch, det vill säga, för fadern är det ett levebröd och underhållning, men dottern råkar faktiskt ha förmågan att vara mottaglig för både döda och för framtiden. Tom Hulce spelar den unge journalisten vars uppgift det är att utrannsaka äktheten i deras föreställningar, som de ger genom turnéer, som vilket resande gycklarsällskap som helst. Det gjorde Jason Robards redan med Rosannas mor, men hon gick under, och dottern fick ta över. Krisen infinner sig när hon ser för mycket av framtiden och kan se vem som begått vilka mord och hur de begåtts, varpå de får de skyldiga på människojakt efter sig, vilket fadern vägrar ta på allvar, medan Tom Hulce desto klarare inser allvaret.

Det intressanta med filmen är att den är så äkta, den är ytterst övertygande gjord, och Rosanna Arquette gestaltar sitt livs roll som känsligt medium som inte själv förstår den spirituella verklighet hon upplever förrän när det är för sent. Jason Robards rolltolkning av den alkoholiserade fadern, som vill göra vad som helst för att hålla spirituella obehagligheter på avstånd om de är alltför sanna, och som vägrar tro på sanningen av dem när de väl manifesteras, då för honom det bara handlar om underhållning och att få stora publik, gör också en rollprestation för alla tider. Det är han som blir offret och det helt utan egen förskyllan, medan Rosanna ser faran och gör allt hon kan för att rädda honom men misslyckas genom att han vägrar fatta och tro på det självklara. Det är den eviga konflikten mellan den

realistiska verklighetsuppfattningen och den spirituella verkligheten det handlar om, där den förras verklighet utesluter möjligheten av den senare, medan den senare alltid får rätt. Den var nästan ännu mera givande och sevärd andra gången, och allt tyder på att detta är en sann historia.

Den största och viktigaste av höstens filmer var emellertid något helt annat. Under nästan hela sitt liv har fransmannen Yann Arthus-Bertrand flugit omkring över världen och filmat den och slutligen sammanställt det världsomspännande materialet till en dokumentärfilm som han kallar *Home* i två delar om sammanlagt drygt två timmar. Vad han åskådliggör är världens biologiska situation, som genom en läkarundersökning av hela planeten, och resultatet är utan tvekan en av de bästa filmer som någonsin gjorts, i synnerhet inom det dokumentära. Den är fullkomligt betagande i sin skönhet och sin hisnande rapportering om läget i så gott som vartenda hörn av hela planeten i oändligt skiftande problematik och förhållanden. Det är just mångsidigheten i denna dokumentär som gör den så oändligt rik och värdefull. Alla de stora problemen belyses klart och tydligt, människans universella miljöförstöring är historiens värsta och fatalaste brott, i synnerhet som människan inte ens är kapabel att ta ansvar för det, men det finns dock motviker till eländet, de som försöker ta ansvar, de som försöker göra något åt saken, de som arbetar i det lilla för att åtgärda det stora, de som visar vägen. Ingen hopplöshet utan att det trots allt finns något hopp kvar, och här är hoppet betydande. Efter 80% av filmen med bara blottläggandet av alla problemen kommer som motvikt belysningen av hur problemen kan lösas och hur folk arbetar på deras lösning. Människan är inte hopplös. Hon är bara dum och okunnig och behöver vägledning.

Den finns i två versioner. Den franska originalversionen är den längre och mera betydande, medan amerikanerna har klippt ner den till att omfatta bara det viktigaste. Som sådan är den lika värdefull som det långa originalet, men när man har sett båda ser man också hur mycket den koncentrerade versionen har missat och slarvat bort. Vi måste naturligtvis anbefalla det mera utförliga och givande originalet – på franska med textning.

Milstenar, december 2013.

- 1 Mary Martin 100 år.
40 år sedan David Ben-Gurions död.
Nagaland 50 år.
- 2 Maria Callas 90 år.
50 år sedan Sabu avled av en hjärtattack vid 39 år.
- 3 70 år sedan slaget vid Monte Cassino inleddes.
- 6 Charles Martin Hall 150 år, som uppfann aluminium.
- 7 Pietro Mascagni 150 år.
- 8 Kim Basinger 60 år.
- 10 30 år sedan juntans fall i Argentina.
- 11 Jean Marais 100 år.
Carlo Ponti 100 år.
- 12 Jesse Owens 100 år, förstörde Berlinolympiaden för Hitler 1936 med att vinna.
Edvard Munch 150 år.
- 13 Erik XIV 480 år.
Henrik IV av Navarra 460 år.
150 år sedan Friedrich Hebbels död, endast 50 år gammal.
- 14 100 år sedan Grekland tog över Kreta från Turkiet.
- 15 120 år sedan första framförandet av Dvoraks symfoni ”Från nya världen”.
- 16 100 år sedan Charlie Chaplin inledde sin filmkarriär.
- 18 Ärkehertig Franz Ferdinand 150 år, som sköts i Sarajevo 1914.
Alfred Bester 100 år, klassisk SF-författare.
Willy Brandt 100 år.
Keith Richards 70 år.
Brad Pitt 50 år.
- 22 Benjamin Britten 100 år.
- 23 125 år sedan Vincent van Gogh skar av sitt öra.
Drottning Silvia 70 år.

- 25 Hanna Schygulla 70 år.
27 75-årsminnet av Osip Mandelstam.
31 Ben Kingsley 70 år, (många filmer, bl.a. *Gandhi*).
John Denver (Henry John Deutschendorf Jr) 70 år.

Påskbesvär, del 6: Avskedsreflektioner

Det blev si och så med tisdagen. Min morgonkrök med doktor Sandy drog ut på tiden, så att jag kom hem först halv 12 och fick då veta att Alberto Lanciai ringt två gånger. Jag ringde genast upp honom och fick då veta att han var på väg och skulle vara hos mig om fem minuter.

I huset städade man, och alla golven var nybonade, så det fanns inget rum att ta emot honom i, utom Achilles studio. Men där tog vi plats medan han framlade alla släktutredningar som Michael hade gjort tio generationer bakåt. Vad han saknade var vår familjegren från farfars far och nedåt med alla dennes sju syskon. Med Idas hjälp kunde vi rekapitulera sju medan den åttonde fattades. Till Albertos kopierade dokument hörde också ett brev som min syster Margherita skrivit till hans syster Daniela på engelska för femtio år sedan utom några gripande fotografier från den tiden, ett med Margherita och Daniela tillsammans 1959, då de var 14 respektive 16 år. Daniela omkom tragiskt i en trafikolycka några år senare, och man talar fortfarande om det. Daniela och Alberto var Hennis enda barn.

Meningen var att jag skulle passera kvällen på middag hos min småkusin Alberto Beltrame, men när vi satt mitt i lunchen ringde han plötsligt och frågade varför jag inte kom. Det hade blivit ett missförstånd. Jag hade bjudits halv ett, inte halv åtta, så jag skyndade mig genast över dit, och vi kunde åtminstone dricka vin och kaffe och Irish Coffee tillsammans och ta en tårtbit.

Han förevisade sin dotterdotter Giada, en skönhet på tre år. (Giada är italienska för Jade.) Hennes mor Sara är 40 år och Maras enda dotter, men Mara är fortfarande en skönhet, i praktiken oförändrad under alla de 40 år jag har känt henne. Alberto är jämnårig med min äldsta bror och skall fylla 70 om åtta dagar. Han springer inte Marathon längre utan nöjer sig med hälften.

Den största behållningen av denna resa var egentligen denna kusinträff med tre mycket olika kusiner, Paolo, som efter sin pensionering inlett ett helt nytt liv och minsann har gjort väl ifrån sig som duktig ingenjör och far till fyra förträffliga barn, Alberto Beltrame, som fortfarande arbetar som optiker vid 69 (snart 70), och den mera lågmälda Alberto Lanciai, som mest sysslar med trädgårdsarbete och familjeforskning. Denne fick jag nu träffa för första gången, medan de andra två jag fick bättre kontakt med än någonsin, i synnerhet som båda är stora humorister. Paolo gör allt för att ta hand om sina gamla föräldrar, som nästan bara grälar hela tiden, vilket de håller sig desto mera levande på, och är rörande omtänksam om alla, samtidigt som han är den perfekta noggrannheten själv i allt vad han gör. Han kan i princip fixa precis vad som helst och gör det.

Vi återsågs även till kvällen, då Paolo kom förbi och jag kunde förevisa allt vad de båda Alberto hade givit mig, Alberto Lanciai de utomordentliga familjedokumenterna och Alberto Beltrame de tre gedigna vinflaskorna av märkena Custozza, Soave och Lambrusco.

På kvällen visades i italiensk TV en film om Barabbas byggd på Pär Lagerkvists roman med Billy Zane i huvudrollen och Filippo Negri och Anna Valle som Pontius Pilatus och hans vackra hustru Claudia. Filmen var väl gjord medan ju storyn är fullkomligt konstruerad och tillrättalagd. Jag har aldrig hört till Pär Lagerkvists beundrare. Det bästa var dock musiken av en viss Paolo Vivaldi.

Resans mest glädjande nyhet, och egentligen den avgörande anledningen till resan, var att Paolo numera var uppkopplad. Hans inbjudningsbrev efter Guns frånfälle var oavvislig. När vi var hos honom gick vi bland annat in på Google Earth och letade upp diverse adresser, bland annat min i Göteborg. Det var nästan skrämmande att se hur man genom satellit kunde gå in på själva min egen gata och se att jag hade lämnat båda mina fönster åt gatan en liten bit öppna. Många är rädda för internet för dess möjligheters skull till närgångenhet, och många skyr därför *facebook* och alla sådana nätverk, som dock inte är det minsta farliga eller riskabla så länge man ingenting har att dölja.

Achille hade lagt ner sitt projekt med att utarbeta en pedagogisk analys och utläggning över vad han betraktade som det viktigaste av alla ämnen, nämligen kommunikation. Utan

kommunikation är man död, medan ju mer man kommunicerar, desto mera lever man. Han förvånade mig också med att för första gången någonsin kritisera Israel. Han var fortfarande trogen den israeliska lärdomen och traditionen men förkastade nästan kategoriskt dess politik. Han berättade, att på den tiden Verona hade haft en judisk rabbin hade han varit den rabbinens enda icke-judiske vän i Verona. Judarna hade alltid varit ensamma i världen, genom staten Israel hade de äntligen fått en plats i världssamfundet, men ända sedan intifadan började 1987 har denna plats ständigt halkat neråt och är nu mera i farozonen än någonsin. När Benjamin Netanyahu tog emot Obama vid dennes besök var det tydligt med motvilja, då Netanyahu hade stöttat republikanerna. Vad de ständiga ordkrigen med Iran må leda till har ingen någon aning om, medan Nordkoreas vansinneshotelser mera lutar åt det absurda. Tur att Obama vann valet. Annars hade det verkligen kunnat bli krig igen, och den faran är tyvärr aldrig helt över än så länge.

(I nästa nummer: *Smärtan i Danmark.*)

Tillbaka till Spiti, del 3: Första dagen i Spiti.

Det visade sig att hela landet var utan elektricitet. De hade hoppats den skulle komma tillbaka redan igår kväll, men det gjorde den inte. Man fick klara sig på levande ljus och ficklampor.

Efter mycket diskussioner hit och dit beslöt vi att satsa på Key och Kibar, det största klostret och världens högst belägna by, enligt reklamen. Den var i själva verket världens högst belägna by med elektricitet, men det hjälpte ju inte nu när hela landet var strömlöst. Klostret låg bara 12 km från Kaza och Kibar 4 km högre upp. De var alltså inom gångavstånd, men vi beslöt ändå att anlita Karma, som tacksamt ställde upp med mer än man bad honom om. Åtminstone jag ville vandra hela vägen tillbaka.

Vädret var angenämt då det varken var för gassigt eller hotade med regn. Blå himmel skymtade ibland mellan nästan bara vita moln, så vi tog inget paraply med oss.

Uppe i Kibar 4200 meter över havet nöjde vi oss med att dricka en kopp te på samma ställe där jag suttit med Sergio och Silvia för åtta år sedan. Byn är imponerande med sina 80 hus på så hög höjd, men nästa by, som ligger ett snäpp högre, har också 80 hus. Sedan finns det en by till ännu högre upp som inte syns från Kibar.

Sedan gick vi ned till klostret, dit den ena jeepplasten efter den andra av israeler ankom samtidigt som vi, men vi välkomnades med samma hjärtlighet som för åtta år sedan och bjöds på föreläsningar om kapellens hemligheter och på mycket gott te. Det var ett alltigenom angenämt och berikande besök.

Sedan kom Karma med jeepen och bjöd oss på kaffe. Janne föreslog att vi skulle ta oss upp till en viss utsiktspunkt ovanför klostret längs en oländig stig, men jag fick ta mig dit upp ensam – ravinerna var för branta, och Janne gjorde klokt i att inte riskera någonting. Vi möttes sedan där nere, gick åter upp till Karmas kaffejudning, där jag lämnade dem för att vandra tillbaka till Kaza. Jag beräknade de 12 kilometrarna till två och en halv timme, och det stämde exakt.

Hemma väntade oss bedrövliga nyheter. Omedelbart efter att vi hade passerat Kunzun La hade vägen över passet stängts. Vi hade ju fastnat i en fors där och även passerat ett antal andra kritiska ställen, så det var inte så konstigt. Regnet hade ju förföljt oss hela vägen, och tydligen hade något rasat efter oss så att vägen blev obrukbar. Vägen stängd och ingen elektricitet i hela landet – det kunde knappast bli bättre.

Ändå kom jag ut på internet efter först några abortiva försök och fick läsa nyheter om våldsamma översvämningar i Delhi, våldsamma sammanstötningar mellan muslimer och hinduer i Kashmir och Srinagar, våldsamma upplopp och sammanstötningar med mera bråk i Egypten och annat sådant.

För morgondagen planerade vi för en *trek* från Damul till Dankhar, en sträcka som ungefär var den samma som dagens men nerförsbacke hela vägen. En annan dålig nyhet var att Pindalen var blockerad av ras, som Janne hade sett fram emot att få besöka. Den var alltså utesluten ur programmet. Vi hade därmed bara Dankharäventyret kvar i Spiti, om vi skulle kunna ta oss ut ur landet på måndag för att nå Leh på tisdag den 20-e om fyra dagar.

(I nästa nummer: *Dankhar.*)

Resan till Dzhongkhul, del 12: Förvirring i Padum.

Det oerhört glädjande med Zanskar var att det var nästan helt oförändrat sedan min senaste visit för tre år sedan. Naturligtvis hade priserna gått upp som över hela Indien, men den enda radikala förändringen var digital. Padum i hjärtat av ett av världens mest otillgängliga bergsländer hade ett snabbt fungerande internet, och det fanns flera cybercaféer.

Resan gick smärtfritt och var som vanligt på Zanskarbussen rena folkfesten. Jag hade sällskap av fyra andra västerlänningar, mitt betagande koreanska syskonpar och ett nytt ungt par från Polen, Mikael och Sofia. Alla fem var vi inställda på att besöka den berömda Rimpohegrottan vid Dzhongkhul.

Dessutom förekom det på bussen tio munkar från Sikkim. Jag hamnade bredvid en av dem, och vi hade ivriga diskussioner om Lama Yonda och Rumteksituationen – de var från Rumtek. Även de skulle så småningom till Dzhongkhul.

Vi nådde Padum klockan 4 efter 13 timmars resa för de 25 milen. Det märktes tydligt hur glaciärerna hade minskat på vägen sedan senast.

Även i Padum härjade det förfärliga Ramadanavslutningstraumat. Alla hotell var fulla, och det fanns ingen plats för oss i mitt vanliga Tourist Bungalow. För att gå på jakt efter någonstans att sova lämnade jag mitt bagage hos en vänlig indier.

Vi hade inte ätit på hela dagen, så en sen lunch blev det viktigaste, som intogs på Chamling-Kailash. Hotelljakten gav inget resultat, hotellen var fulla, eller ingen var hemma, eller det krävdes 1000 rupier för ett enkelrum.

När vi kommit till Padum hade vi mött en ung ungrare vid bussen som frågat när den skulle fara vidare. Den skulle fara tillbaka till Leh den 23-e, vilket passade oss perfekt, men inte ungraren, som ville fara i morgon. Han tillhörde den ungerska restaureringsgruppen som arbetat i Zangla redan för tre år sedan, och jag frågade honom om jag till nöds fick tillbringa natten i hans rum, då jag trodde han var ensam. För honom gick det bra, men han måste fråga de andra i gruppen.

När jag fick träffa honom igen visade det sig att min indiske vän farit iväg med mitt bagage när jag inte kommit och hämtat det. Han skulle vara tre timmar borta i Karsha och komma tillbaka klockan 11. Detta komplicerade situationen.

Det visade sig att min ungerske vän delade rum med chefen för gruppen, som var en äldre man och inte ville höra talas om en extra nattgäst. Han kände mig inte, de skulle bryta upp halv 4 på morgonen och då återlämna nycklarna, kort sagt, det gick inte. Efter mycket diskuterande föreslog jag att jag skulle följa med dem och återlämna nycklarna, och då gick det. Först när det problemet var löst vågade jag berättade om indiern som farit iväg med mitt bagage.

Ändå var det ljuvligt att vara tillbaka i Zanskar, "*das Land der reinen Seelen*", och med Mikael och koreanerna planerade vi för morgondagen. Det hade varit en lycklig resa, och alla komplikationer kunde lösas trots allt.

Jag sökte min vän med mitt bagage ideligen, och i god tid före elva satte jag mig ner utanför hans fönster och väntade. Han kom inte. Några trevliga bengaleser från Calcutta var där. De hade vandrat hela vägen från Manali över Ganglapasset på 5500 meter under ett antal dagar men verkade hur pigga som helst. De skulle fara vidare till Kargil klockan 4 samma tid som ungrarna. Klockan blev 11.40. Min vän hade inte kommit. Jag var uttröttad efter två nätter med uppstigning 02.30, så jag gav upp och fick alltså tillbringa natten i en stol hos ungrarna.

Min unge vän Szombor var dock mycket förbindlig och gjorde allt han kunde för att underlätta min situation. Vi hade ett långt samtal tillsammans viskandes medan den gamle mannen sov, mest om musik, som var det han saknade mest i sitt liv. Hans favoritmusik var spansk flamenco, då han hade levt och älskat i Spanien.

Klockan 4 var det dags för ungrarna att resa. Komplikationerna var därmed inte över. Jag kunde dock se att min vän med bagaget var tillbaka, men jag ville inte störa hans goda sömn. Jag menade att det inte gick an före klockan 7, då jag inte ytterligare ville riskera hans besvär. Men den gamle ungraren insisterade på att jag tog med mig mina saker när de lämnade, som om han ville göra allt för att hindra mig från att få deras rum. Vi skulle ha återlämnat nyckeln tillsammans, men även detta drog han sig för, medan jag väntade i ovisshet. Till slut kom Szombor och berättade att damen i deras sällskap hade lämnat sitt rum olåst. Jag kunde

tillbringa resten av natten där, och hänglåset skulle finnas i rummet. Jag och Szombor bjöd farväl, och vi lovade hålla kontakten på nätet.

Inget lås fanns i rummet, men jag kunde åtminstone vila, även om det utan bagage och utan lås var omöjligt att sova.

Klockan 7 gick jag till min vän med bagaget. Han öppnade efter tre knackningar och var mycket ledsen. I sin bil med mitt bagage på väg till Karsha hade han sökt efter mig i hela Padum, liksom jag sökt efter honom. Slutet gott allting gott. Jag fick äntligen mina toalettsaker, mina vitaminer och min *Jägermeister*.

Sedan gällde det att fixa rummet. Den 16-åriga pojken på stället fixade allting genast, inskrivning med pass, nyckel med lås och förskottsbetalning. Alla komplikationer hade lösts.

Därefter gick jag till min gamle vän föreståndaren för Uttaranchal. Han kände igen mig, och jag fick äntligen mig en ordentlig frukost, den första på tre dagar.

Det bör dock noteras, att hela denna härva av komplikationer enbart berodde på Ramadanfinalens firande, som gjorde att alla hotell i staden var fulla. Det var naturligtvis orättvist att den muslimska situationens krav skulle drabba icke-muslimer.

Nästa provning: Dzhongkhul.

(I nästa nummer: *Padumpiruetter*.)

Förseningsresa med komplikationer, del 1: Förseningar.

Avresan blev en rysare. Tre dagar före avresan rapporterades det att det var en storm i antågande. Den skulle slå till mot sydvästra England natten till måndagen och skulle vara den värsta på länge. Sedan skulle den härja vidare mot Nederländerna och Skandinavien och slå till mot Göteborg och västkusten vid 5-tiden på eftermiddagen. Det var då mitt plan skulle flyga i luften. Meteorologerna gav stormen en klass 3-varning, den högsta på skalan.

Naturligtvis blev man inte klar i tid. Det massiva regnandet gjorde det omöjligt att följa den vanliga praxisen att vandra till Centralstation. Man fick ta spårvagnen, om det gick någon.

Det var frågan. I hållplatshytten trängdes alla människor som tydligen väntat länge. De fick vänta ännu längre, men till slut kom den. Det var treans spårvagn som tog vägen förbi Valand, så jag steg av där och vandrade till Park Avenue-hållplatsen för bussar till Landvetters flygplats. Därigenom sparade jag två hållplatser.

Jag hade turen, att bussen kom inom två minuter. Emellertid förelåg det problem. Vägarna var översvämmade. Man kunde inte komma fram på autostradan. Bussen fick ta en annan väg.

Längs denna andra väg, som tydligen alla tagit, trängdes en oändlig snigelkö av bilar. En monitor i bussen visade den beräknade ankomsttiden till flygplatsen. Denna flyttades fram hela tiden. För varje minut som klockan gick flyttade monitorn fram ankomsttiden en minut, medan snigelkön kröp fram långsammare och långsammare.

Till slut kom man dock fram till flygplatsen med bara 20 minuters försening. Det första som slog mig när jag inträdde i avgångshallen var ett specialerbjudande av *Jägermeister*: bara 150 kronor för en liter. Man måste gå igenom det taxfria för att komma till avgångshallen, och där låg Jägermeistern på vägen i bländande strålkastarljus. Jag grabbade en genast. När jag passerat förbi ångrade jag mig och vände tillbaka – och köpte en till. Sålunda var jag från början väl garderad med en dubbel omgång av min bästa medicin *Jägermeister*, två liter för bara 300 kronor, egentligen 298. Detta tedde sig som den bästa tänkbara reseförsäkring.

Flyget blev naturligtvis ordentligt försenat på grund av stormen, då ankommande flyg inte kunde landa och det uppstod köer i luften. Till slut kom vi iväg en halvtimme försenade, men stormen gav oss kraftig medvind, turbulenserna blev oerhörda, det kändes som om flygplanet stundtals kom i sken, så vi kom nästan i tid till Helsingfors. Där gällde det att byta snabbt, då det bara var 45 minuters transferstid, som minskat med en kvart.

Också Delhiflyget blev försenat, då det måste invänta andra försenade flyg. Till slut kom vi iväg, men samma fenomen uppstod här: en våldsam medvind medförde farliga krängningar, så att serveringen måste upphöra och många fick maten eller värre saker i knät, då flygplanet understundom verkade komma i hysteriskt okontrollerat sken.

Det lugnade sig något när vi kom ner till Kaspiska Havet. Där passade personalen på att komma med ytterligare fördelaktiga erbjudanden, så jag fann det värt att ytterligare dryga ut

mitt medicinförråd med en liten *Chivas Regal*. Man kan aldrig bli tillräckligt försäkrad för en äventyrlig resa.

I Delhi lyckades jag komma före alla de värsta köerna till immigrationen, men det hjälpte inte. På bussen till stan fick jag vänta en halvtimme innan den satte i gång. Den nya busstationen vid Kashmere Gate var emellertid i operation och imponerande. Den gamla var helt bevarad men helt nyorganiserad och verkade fungera effektivt med god ordning. Precis som vid tunnelbanan var det numera säkerhetskontroller och genomlysning av bagaget vid inträdet.

Jag kom med på en buss till Simla, men även den väntade en halvtimme innan den kom i gång, och vad värre var: den tog omvägen över Chandigarh för att skaffa fler passagerare. Därmed blev bussresan två timmar längre än nödvändigt, 10 i stället för 8 timmar. Den startade klockan 9 och nådde Simla strax före 7 på kvällen. Då blev man avsatt innan bussen körde ner till nya busstationen, så att man fick gå till den gamla 3 kilometer. Detta gav mig väldigt litet tid i Simla.

Biljettkontoret för bussen till Manali var vakant, så jag fick vänta tills någon kom. När jag väl fått min biljett till nattbussen till Manali kunde jag äntligen börja tänka på en måltid och inledde klättringen upp till stan för en efterlängtdad återhämtning på *the Indian Coffee House*.

Vänliga människor ansatte mig hela vägen med erbjudanden om en billig övernattnig. Det hjälpte inte. Jag skulle ändå ta nattbussen till Manali.

När jag äntligen satt på *the Indian Coffee House* och hade en knapp halvtimme på mig att avnjuta min första indiska måltid för denna resa, en omelett med kaffe, satt det ett ungt par vid bordet bredvid som visade ett intresse för att jag satt och skrev dessa rader. Jag sade som det var, att det bara var reseanteckningar, men han presenterade sig som anställd vid *the State Library*, (Simla är huvudstad för regionen och har dess delstatsbibliotek,) och bad mig nästa gång jag kom till Simla att titta in, så skulle han föreläsa mig alla Simlas märkvärdigheter och historia. De var båda mycket vänliga och sympatiska och ville påtagligt bygga vidare på kontakten med mig.

Inte nog med det. När jag tog bussen ner från den gamla busstationen till den nya råkade han vara på samma buss på andra sidan gången. Vi fortsatte entusiastiskt vårt samtal, utbytte elpostadresser och lovade bli vänner på *facebook*. Han avslutade med att be mig komma och bo hos honom nästa gång jag kom till Simla. Han bodde alldeles vid busstationen. Det var därför han åkte ner, han skulle inte någon annanstans än hem.

Därmed hade resan inletts med en vacker och värmande vänskapsinledning, och dessutom var jag i god tid till nattbussen till Manali. Trots alla förseningar hade tidtabellen än så länge inte rubbats.

(I nästa nummer: *UFO-diskussioner*)

Goda Helger över Jul och Nyår

tillönskas alla våra läsare,

Göteborg den 3 december 2013.